

ТДУ 638.124
**ТАҒЙИРОТИ ХУСУСИЯТҲОИ ФИЗИОЛОГИИ БАДАНИ ЗАНБҮРОНИ АСАЛ ДАР ФАСЛИ
 ЗИМИСТОН ВА САРШАВИИ БАҲОР ДАР ШАРОИТИ НОҲИЯИ КҮШОНИЁНИ ВИЛОЯТИ
 ХАТЛОН**

Шарипов А., д. и. к., профессор, Ҷӯрабоева Х. Н., унвонҷӯ- ДАТ ба номи Ш. Шохтемур

Калимаҳои калидӣ: зимистонгузаронӣ, равған, сафедаро, камқувват, намнокӣ, вазни хушк, ҳарорат.

Занбӯрпарвар дар аввали фасли баҳор мебинад, ки як ҳел оилаҳои занбӯри асал нобуд гардидааст, ба худ савол медиҳад, чаро ин оила нобуд шудааст? Ҳол ин ки ман ба ҳамаи оилаҳо якхела хӯрок гузоштам, муқобили ҳашаротҳо мубориза бурдам, барои зимистон тайёр намудам, занбӯркуттиро дар вақташ таъмир намуда, бо кӯрпаи рӯй пӯшонидам. Аз ин ҷиҳат тайёр намудани занбӯрони физиологии ҷавон барои зимистон, оилаи боқувват ва хӯрокаи босифат вазифаи муҳимро мебозад.

Таҷрибаҳои гузаронида нишон доданд, ки дар ҳолати зимистонгузаронӣ занбӯрон ба ғайр аз хӯрокаи, ки истеъмоли менамоянд, аз ҳисоби бадани худ равған, сафедаро ва гликогенро сарф менамоянд. То саршавии ҳайёти фаъолона (охири моҳи феврал) занбӯрони камқувват ва лоғар, бо вазни кам мебароянд. Занбӯроне, ки зимистонро хуб гузаронидаанд дар фасли баҳор зиёдтар умр ба сар мебаранд, мурданашон кам аст, тараққиёти баҳориро метезонанд ва шахдҷудокунии баҳориро нағз истифода мебаранд.

Барои муайян намудани равғаннокии бадан, миқдори об ва вазни хушк занбӯр усули кор карда баромадаи олим [1] истифода бурда шуд.

Миқдори равған дар бадани занбӯр вобаста ба шумораи занбӯр дар лона ва ҳарорати беруна дохили занбӯркутти вобаста мебошад. Чи қадаре занбӯр вақти зиёдтар барои гармию хунокии лона сарф намояд, равғаннокии бадани ӯ кам мешавад. Нишондоди ҷадвали 1 гувоҳи он аст, ки дар ҳарорати хуноки моҳи январу феврал миқдори равғаннокӣ кам гардида, пас аз пайдо гардидани гарди гул дар табиат, равғаннокӣ боз ба афзоишбӣ сар намудааст, ки дар ҷадвали 1 дида мешавад.

Ҷадвали 1.- Миқдори равған дар бадани занбӯри асал, дар ҳолати ҳарорати гуногун (бо фоиз)

Моҳҳо	Занбӯрони таҳқиқоти 1			Занбӯрони таҳқиқоти 2		
	6°C	8°C	10°C Назоратӣ	6°C	8°C	10°C Назоратӣ
Декабр	10,2	9,7	8,8	10,1	10,3	10,0
Январ	9,1	8,6	8,9	9,2	9,4	9,1
Феврал	7,6	7,4	7,2	7,5	7,6	7,3
Март	9,2	8,8	9,2	9,1	9,3	8,9
Апрел	10,7	10,5	10,6	10,5	10,7	10,6

Дар ҳолати муқоиса намудани равғаннокӣ ду моҳи зимистон: декабр ва январ равғаннокии бадани онҳо назар ба моҳи феврал дар 6°C қариб 34,2 ва 19,7% зиёд мебошад. Дар 8°C бошад 31,1 ва 16,2%, дар 10°C бошад 22,2 ва 23,6% мебошад. Нишондоди минималии равған дар моҳи феврал, пеш аз бофаъолияти гардидани занбӯрон дида мешавад, ки вобаста ба ҳарорат аз 7,2 то 7,6% мебошад. Ҷи қадаре фоизи равғаннокӣ дар ин моҳ кам бошад, тараққиёти баҳории занбӯрон суст ба назар мерасад. Дар ҳолати аз табиат омадани гарди гул ва додани хӯрокаи серғизо равғаннокии бадани занбӯр боз ба афзоишбӣ сар менамояд. Аз ин лиҳоз, дар моҳи март равғаннокӣ назар ба моҳи феврал ба миқдори 21,0 то 21,9% зиёд мешавад.

Ҳамин тавр таҷрибаҳо нишон додаанд, ки яке аз омилҳои асосии зимистонгузаронии оилаҳои занбӯри асал равғаннокии бадани занбӯрон ба ҳисоб рафта, тараққиёти баҳории он аз ҳолати занбӯр вобаста мебошад.

Тағйирёбии вазни тар ва хушк занбӯрон вобаста ба миқдори оби бадани онҳо мебошад, ки ҳар моҳе тағйир ёфта меистад ва дар ҷадвали 2 чунин аст.

Ҷадвали 2.- Муайян намудани миқдори об дар бадани занбӯр бо%

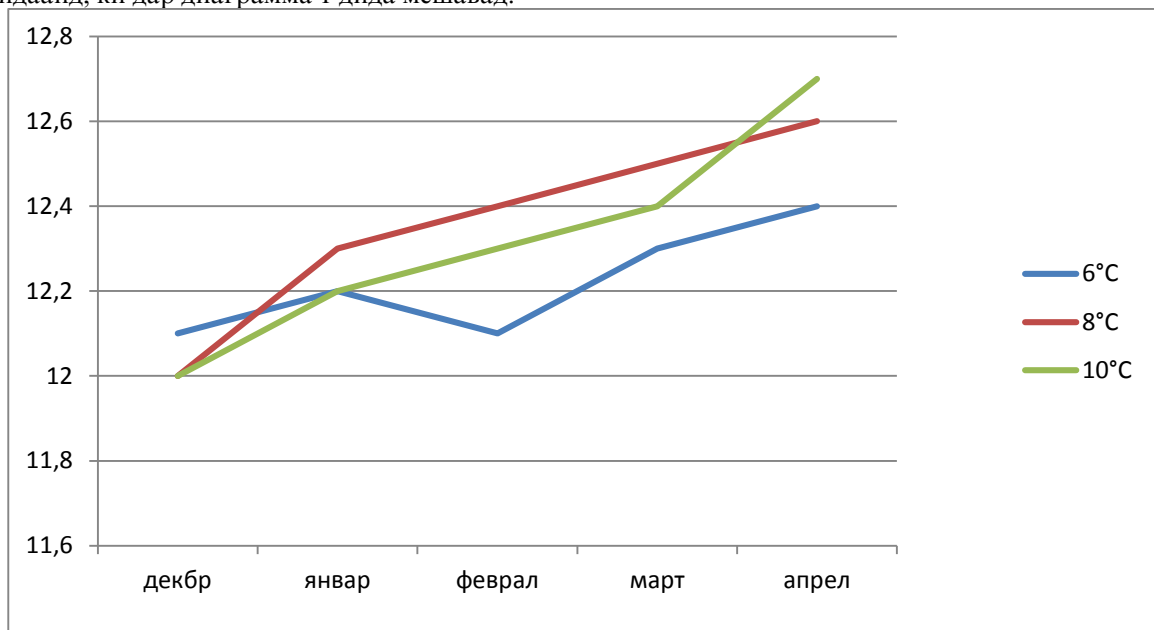
Моҳ	Вазни тари 1-дона занбӯр мг	Вазни хушк 1-дона занбӯр мг	Миқдори об дар бадан %
Декабр	74,2 ±m	24,3 ±m	67,2 ±m
Январ	73,8 ±m	24,3 ±m	67,1 ±m
Феврал	72,3 ±m	24,2 ±m	66,5 ±m
Март	71,6 ±m	23,8 ±m	66,7 ±m
Апрел	70,9 ±m	23,2 ±m	67,3 ±m

Эзоҳ; 74,2-24,3=49,9 49,9:100:74,2=67,2

Муайян карда шуд, ки занбӯрони нав таваллудгардида назар ба занбӯрони зимистона вазни зиёд ба миқдори 5,9 ва 9,0% доранд. Занбӯрони ба зимистон тайёршудаи моҳи декабр вазни тарашон то 74,2 мг ташкил намуд, аммо моҳи апрел баромада 70,9 мг буд, ки назар ба моҳи декабр 3,9 мг кам мебошад. Вазни хушк занбӯрони моҳи апрел назар ба занбӯрони моҳи январу феврал 1,1 мг вазнин мебошад, ин нишонаи ба зимистон тайёр гардидани занбӯронро нишон медиҳад.

Миқдори сафедаҳо, рағван, нитроген дар бадани занбӯр вобаста ба синну соли занбӯр, миқдори ичрои кори он, ҳолати физиологии занбӯр, вақти сол ва иқлими беруна тағйир меёбад, аз ин лиҳоз, аз як занбӯркутӣ намунаи занбӯр гирифта шуда бошад ҳам, як ҳел рақами баробарро дода наметавонад.

Миқдори моддаҳои нитрогенӣ дар моҳи апрел назар ба моҳҳои зимистон аз 0,3 то 0,7% кам гардидаанд, ки дар диаграмма 1 дида мешавад.

Диаграммаи 1.- Сарфи нитроген дар моҳҳо

Чӣ хеле ки дар моҳи декабр дида мешавад, миқдори нитроген дар моҳи декабр дар ҳарорати 6°C агар 13,1% бошад, дар моҳи январ 12,2% мешавад, ки қариб ба 0,9% баробар аст. Дар моҳҳои январ ва феврал, ки ҳарорат як ҳел меистад миқдори нитроген қариб тағйир намеёбад, аммо дар моҳи марту апрел боз ба баландшавии миқдори нитроген бо фоиз дида мешавад. Аз нишондоди диаграмма дида мешавад, ки дар ҳолати хунук будани боду ҳавои моҳҳои январ ва феврал миқдори нитроген бе тағйир мемонад, аммо пас аз гарм шудани ҳаво ва пайдо гардидани гарди гул миқдори нитроген дар организми занбӯрон афзоиш меёбад.

Таҷрибаи гузаронидаи олимон [2] (1967) дар давраи якуми зимистонгузаронӣ миқдори ками гармиро ҷудо менамудаанд. Миқдори зиёди гармиро дар давраи ҳарорат дар берун ба 8°C расонидан занбӯронро ҷудо менамудаанд. Вобаста ба бунёди гармӣ дар лона сарфи хӯрока ҳам зиёд меғрдид. Тараққиёти баҳорӣ оилаи занбӯр вобаста ба гармии дар берун пайдо гардида, ки аз тухмгузори мударзанбӯр вобаста мебошад, тағйир меёбад.

Ҳамин тавр, ба ҳулоса омадан мумкин аст, ки вобаста ба зимистонгузаронӣ, дар лонаи занбӯрон миқдори намнокӣ, гармӣ, гази карбон, рағваннокӣ дар организми занбӯрон тағйир меёбад. Дар натиҷа ҳаёти занбӯр тағйир ёфта, тухмгузори мударзанбӯр ва тараққиёти баҳорӣ меафзояд.

АДАБИЁТ

1. Жеребкин М.В. Зимовка пчел/ М.В.Жеребкин//Москва: Россельхозиздат, 1979.- 151с.
2. Жданова Т.С. Зимовка пчел/ Т.С.Жданова, В.Ф.Костоголодов, О.С.Львов// М.: Россельхозиздат, 1967.-157с.

АННОТАЦИЯ

ФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ТЕЛА ПЧЕЛ ЗИМОЙ И В НАЧАЛЕ ВЕСНЫ В УСЛОВИЯХ КУШОНИЁНСКОГО РАЙОНА ХАТЛОНСКОЙ ОБЛАСТИ

Проведённые исследования показали, что в зависимости от зимовки в организме пчел изменяются некоторые показатели, как влажность, температура тела и жирность. В гнезде собирается больше нормы двуоксида углерода и кислорода, что влияет на жизни пчел, яйценоскость маток и весеннего развития пчелиных семей.

ANNOTATION

PHYSIOLOGICAL CHANGE OF BEES IN THE WINTER AND BEGINNING OF SPRING IN THE DISTRICT, KHATLON AREA KUSHONIYON

Holding studies showed that regardless of the wintering of bees in the bee body moisture, temperature changes, zhirnost bees in a nest appears dvoxosidi carbon and oxygen more norm that affects the life of the bees, queen bees and jajcenoskost vesennogo development bee colonies.

Keywords: wintering, fat, protein, less strength, humidity, dry mass of bees, temperature.